

*Јелена Миљковић-Матић**
Институт за политичке студије, Београд

О НАЦИОНАЛНОТВОРАЧКОЈ СНАЗИ КОСОВСКОГ МИТА**

Сажетак

На примеру једне популарне приче у којој се промовише ново југословенско јединство, успостављено у ширим оквирима Европе, имамо прилику да посматрамо логику косовског мита на делу. Југословенска носталгија је у овом примеру у другом плану, док је драмски покретач управо пресељење државе из реалног у идеални свет где она постаје неуништива. Пример је утолико занимљивији што потиче из Хрватске, која је увек саботирала југословенско јединство, да би га сада обнављала у виртуелном облику, и то управо помоћу најкарактеристичније српске одлике – митске косовске етике.

Кључне речи: Косовска етика, Косовски мит, Југословенско јединство, Избор за песму Евровизије

Прича која носи наслов „Крв, зној и Еуросонг“ кружила је по интернету, путем имејла. Писана је у маниру приморског говора, у првом лицу и приповеда је хрватски дечак који са дедом са Шолте игра „човече не љути се“, док мајка и отац гледају избор за песму Евровизије. Прича је настала 2010. године, пошто Хрватску представља група Феминем. Изворно, прича потиче с хрватског блага bigblog.tportal.hr, из рубрике „Bilježnica Robija K.“, где све текстове потписује тобожњи ученик одељења Ша, Роби К. Колум-

* Научни саветник, Институт за политичке студије, Београд

** Овај рад је настао у оквиру пројекта бр. 179009, под насловом „Демократски и национални капацитети политичких институција Србије у процесу међународних интеграција“, који је одобрило Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

нисти овог блога су познати публицисти и противници национализма, Милош Васић, Маринко Чулић и Славенка Дракулић.

Заплет приче „Крв, зној и Еуросонг“ се одвија око дечаковог несхватања родитељских коментара да хрватски представник у избору за песму Евровизије неће добро проћи јер не наступа у истој групи у којој се налазе представници других држава које су биле републике бивше Југославије, а који би иначе гласали за Феминем. Између родитеља и деде настаје напетост након дедине опаске да Хрвати већ једном нису добро прошли пошто су одвојени од Срба, Босанаца и Македонаца. Пошто дечак не разуме о чему се ради родитељи му објашњавају да деда мисли на Југославију, заједничку земљу која је држала Хрватску у балканском затвору, због чега она није могла да уђе у господску Европу. За тим следи сасвим логично дечаково питање: „А зашто онда ти и мама кукате да су нас на Евровизији раздвојили од Срба, Босанаца и Македонаца?“ Отац објашњава сину: „Ако нас на Евровизији одвоје од Срба, Босанаца и Македонаца (...) онда не добијамо довољно гласова и испадамо из конкуренције. А кад испаднемо из Евровизије онда се удаљавамо од европског ђира и враћамо се назад у балканску спикуну!“ Ја сам улетио: „Тамо ди су Срби, Босанци и Македонци?“ Тата је рекао: „Тачно! А ми оћемо европски ђир, разумиш, тамо ди су Њемци, Швицарци, Французи и други пристојан свит.“ Ја сам улетио: „А то не можемо ако нас раздвоје од Срба, Босанаца и Македонаца?“ Отац је био радостан што је дечак, изгледа, схватио да у том случају хрватски представник неће добити довољно гласова. А дечак је онда закључио: „Кад нас раздвоје од Срба, Босанаца и Македонаца оће нас приближит Србима, Босанцима и Македонцима! А да би се ми што више удаљили од Срба, Босанаца и Македонаца нико нас не сми одвојит од Срба, Босанаца и Македонаца! Свако раздвајање од Срба, Босанаца и Македонаца сили нас да будемо скупа са Србима, Босанцима и Македонцима! Све је логично!“ Родитељи су били благо збуњени а деда се смејулио на ово. Отац је изнервирано упитао деду зашто се смеје, а овај је рекао да је задовољан што је унук схватио „највећу тајну у повијести хисторије“, то јест разлог за пропаст Југославије. „Југославија је пропала зато да живи вјечно!“, речи су којима се заокружује ова тобожња анегдота.

Без разлога које би сам садржај приче оправдавао, наслов је „Крв, зној и Еуросонг“, са јасном и недвосмисленом асоцијацијом на први говор Винстона Черчила као британског премијера. У том

говору је Черчил описао своје будуће јавно деловање као залагање крви, зноја, ринтања и суза, а што је нешто касније постало легендарни мото за личне инвестиције на које је Черчил позвао цео британски народ у борби са нацистичком Немачком, односно касније са последицама рата. Из синтагме је тада изузето ринтање, да би остале само телесне течности које асоцирају на велика и болна улагања – жртву, напор и потресне емоције – и да би она тако добила своју романтичну акциону ноту. У наслову наше приче наместо суза се налази Еуросонг. То значи да нема потребе за плакањем, нема шта да се жали, јер све је и даље исто као што је било: Југославија постоји, макар на „Песми Евровизије“. Сузе могу бити само од радости. Такође, сузе могу бити незадовољство што је Југославија опстала, макар и у том облику, након улагања крви у домовински рат и зноја у политичке напоре усмерене ка осамостаљивању Републике Хрватске. Наслов је, дакле, двосмислен, па га може тумачити како ко хоће, с тим што су у сваком случају сузе асоциране са сублимацијом Југославије која се појављује у гласању на избору за песму Евровизије.

Опет, можемо наслов прочитати и као причу о новијој историји и тежњама Хрватске. Крв и зној иду уз време екстремних жртвовања, уз рат. Свако ће пролити макар једно од та два у борби за бољи свет – што су Хрвати учинили у домовинском рату који је водио еманциповању од Југославије. Сузе су ту да оплачу ту крв, да ожале жртве и патње, али и да очисте грехе, па би иза њих требало коначно да се појави нова, преображена хрватска стварност. Ипак, овде сузе изостају а на њиховом месту се појављује Еуросонг, симбол веселе и безбрижне Европске заједнице. Хрватска, видимо одатле, јасно зна зашто се борила у рату 1990-их. После рата нема националних суза, нема патње нити кајања, одмах долази боља стварност, европска, и то распевана и бљештава каквом се и чинила европска перспектива из југословенских простора. Кад тамо опет Југославија. И зашто се онда уопште ратовало?

Како год је тумачили, прича „Крв, зној и Еуросонг“ на један неумитан начин доказује како је немогуће југословенским народима испетљати се из веза братства и јединства које су успостављане током периода од пола века. Овако или онако, ми једни без других не можемо добро да прођемо. Види се већ, и пре уласка држава бивше Југославије у Европску унију, да смо у перспективи тамо опет заједно - као посвађани провинцијалци који се сретну у ино-

странству, где страх од великог света буди у њима носталгичну солидарност. Кад су се емоције око растурања Југославије умириле и показало се да свакодневица није постала знатно боља, сећање на Југославију је почело да добија племениту патину и да се појављује у фолклорном одељку националних осећања резервисаном за „добра стара времена“.

Ипак, у причи „Крв, зној и Еуросонг“ нису само добра стара времена оно расположење које подржава наравоученије. Оно се више некако подразумева, док је нешто сасвим друго покренуто да објасни значај виртуелне Југославије. Завршна тврдња, „Југославија је пропала зато да живи вјечно!“, јасно почива на логици која прожима српски мит о косовској бици: пропаст у опипљивој реалности ради трајања у свету идеала. Ставићемо сада на страну разлику између Царства небеског као духовне реалности и света идеја као фикције, пошто се у нашем безбожном веку они поистовећују. Овде је за нас занимљиво то што видимо да се нелогична косовска логика појављује да спасе и очува Југославију, као што је својевремено употребљена да успостави државу Србију у континуитету са средњовековном државом Немањића упркос прекиду између њих током кога је Србија постојала као идеал. У нашој причи је тзв. југоносталгија само оквир у коме се појављује динамичка сила косовске логике да преко генерација пренесе разумевање југословенског заједништва, обнављајући га полако. Штавише, и драма је слична: након оружаног сукоба који је окончао постојање земаљске државе она се појављује у нематеријалном свету, где је постала неуништива. То што избор за песму Евровизије, као место на коме се сада налази Југославија, стоји наместо Царства небеског, где се била преселила немањићка Србија, само је нашем времену одговарајући нематеријални амбијент. То не значи, наравно, да ће Југославија икада више бити успостављена на земљи, али је ипак већ сада јасно да ће у Европској унији све бивше југословенске републике поново бити у политичкој и економској заједници, чиме се отвара пут ка ревитализацији њихове донедавне блискости, које се многи још увек живо и носталгично сећају и можда уче томе своје потомство.

Што се тиче механизма стварања идентитета, „ми своје Ја креирамо у интеракцију са другима што представља један реципрочан

процес коме нема краја“, а што аутоматски уобличава и колектив.¹⁾ Како је то краће формулисао Чарлс Кули: „*Self and society are twin-born*“.²⁾ У нашој причи, дечаковим истицањем парадоксалне логике указано је на то, у ствари, да и колективни идентитет има релациони карактер, баш као шта га има и индивидуални.³⁾ Негде на скали идентитета између појединца и човечанства стоји онај етнички или национални, који се успоставља у релацији према другим сличним групама: „Буђење етничких и националних идентитета последица је појаве отпора према апстрактном глобалном идентитету и мноштву социјалних идентитета, у демократским друштвима, што отежава индивидуални избор“.⁴⁾ Према овоме излази да док је Југославија функционисала као глобално и колективно у односу на републичко као етничко и појединачно, дотле је код многих појединаца и јачао тај етнички идентитет, народа и њихових земаља од којих се Југославија састојала. Међутим, како се глобална слика пројектовала на виши ниво – Европе односно света – тако се идеја Југославије поново појавила, као укрупњавање етничког идентитета у оквиру глобалнијег колектива него што је она била.

„Косовско опредељење јесте уједно и етичко, егзистенцијално, есхатолошко и естетичко опредељење“, пише Предраг Јашовић, „и као такво је постало спецификум српског народа у свим сферама његовог егзистенцијалног потврђивања“.⁵⁾ Међутим, земаљски пораз ради трајања у вечности је типично хришћанско размишљање и као такво не може бити страном ни једном хришћанском народу, па ни хрватском. У ствари, поготово не хрватском као суседном и својевремено братском. Конкретно су, према налазу Драгише Витошевића, и у вансрпским књижевностима постојале представе Косова, а највише код Хрвата међу свим југословенским народима.⁶⁾ Но, како су се они опирали Србији и њеној југословенској идеји, опет понајвише Хрвати, то ни косовски етнотворачки мит није ипак могао бити широко прихваћен, иако је свакако био ши-

1) Миша Стојадиновић, „Изазови формирања идентитета у савременом друштву“, *Политичка ревија*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 3/2011, стр. 71-72.

2) Charles Horton Cooley, „Social Consciousness“, *Proceedings of the American Sociological Society*, 1, 1907, p. 98.

3) Ljubomir Petrović, „U potrazi za izmišljenom stvarnošću. Jugoslovenski identitet u časopisu Jugosloven 1931-1932“, *Istorija 20. veka*, 2007, vol. 25, br. 1, str. 41.

4) Исто, стр. 43.

5) Предраг Јашовић, „Појам косовских мотива“, *Баштина*, св. 29, 2010, стр. 36.

6) Драгиша Витошевић, *Српско песништво 1901-1914*, књ. I, Вук Караџић, Београд, 1975, стр. 88.

роко познат. Међутим, сада је очигледно дошао тренутак када се позивају из заборава давно упознати модели самоспознаје, најпре они познати какав је косовски мит.

На избору за песму Евровизије, у бездушном свету агресивног политизованог маркетинга, корисно је унети мало старог сентимента братства и јединства и локалпатриотизма. То раде југословенски народи, као што раде и совјетски, или скандинавски, балтички. „Заштита *Gemeinschaft* друштва је разбијена и индивидуе су стављене пред многобројне дилеме у погледу њиховог идентитета и одређивању где припадају, што уједно отвара и могућност за њиховом самореализацијом“, пише Миша Стојадиновић.⁷⁾ Неки се појединци, очигледно, реализују кроз обнову неистрошених осећања југословенског заједништва, оживљавајући га помоћу најпознатијег и најуспешнијег у Југославији етнотворачког мита – оног косовског. Тако се, коначно, и код Хрвата помаља схватање вредности Југославије, њено прихватање, након што су је саботирали кроз читав период њеног политичког постојања. Да би се виртуелни југословенски идентитет успоставио и објективно, у избору за песму Евровизије као културној установи Европе, а не само расуто у осећањима многих појединаца, посегнуо је аутор приче „Крв, зној и Еуросонг“ за нелогичном косовском логиком, хришћанском логиком, чиме је још једном доказана њена моћ да гради национални идентитет, и то у најнеповољнијим условима политичког непостојања националне државе.

Jelena Miljkovic-Matic

NATIONALLY FOUNDED STRENGTH OF THE KOSOVO MYTH

Summary

An example of the popular story, in which a new Yugoslav unity is being promoted, established in the auspices of Europe, brings us the possibility to observe the logic of the Kosovo myth at work. The Yugoslav nostalgia is in the background, while the drama motivator is the resettlement of the state from the realistic into the idealistic world, where it cannot be destroyed. An example is even more so interesting because it comes from Croatia, which has always sabotaged the Yugoslav unity, in order to renew it in the virtual shape, by using the most characteristic Serbian feature – the mythological Kosovo ethics.

7) Миша Стојадиновић, нав. дело, стр. 77.

Key words: Kosovo ethics, Kosovo myth, Yugoslav unity, Eurovision song contest

ЛИТЕРАТУРА

- Витошевић, Драгиша, *Српско песништво 1901–1914*, књ. I, Вук Караџић, Београд, 1975.
- Јашовић, Предраг, „Појам косовских мотива“, *Баштина*, св. 29, 2010.
- Petrović, Ljubomir, „U potrazi za izmišljenom stvarnošću. Jugoslovenski identitet u časopisu Jugosloven 1931-1932“, *Istorija 20. veka*, 2007, vol. 25, br. 1
- Стојадиновић, Миша, „Изазови формирања идентитета у савременом друштву“, *Политичка ревија*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 3/2011.
- Cooley, Charles Horton, „Social Consciousness“, *Proceedings of the American Sociological Society*, 1, 1907.
- <http://bigblog.tportal.hr/robik3a?BlogCalendarDate=30.5.2010>

Resume

In a short anecdotic story, named „Blood, sweat and Eurosong“, which had been circulating the Internet in summer 2010, we can recognize at work the logic of the Kosovo ethnically based myth, thanks to which a modern Serbian state is being founded, applied to Yugoslavia. A hero of the story is a little boy, who doesn't understand why are his parents nervous because of the fact that Croatia is not in the same group as other former Yugoslav republics that would vote for the Croatian song in a Eurovision song contest, when otherwise they consider Yugoslavia as a Balkan prison for Croatia. Since the parents don't see the controversies in their attitudes, the boy, who is encouraged by his grandfather, an obvious Yugoslav nostalgic, concludes that Yugoslavia fell apart only to live forever. Like in the Kosovo myth, after the armed conflict that ended the political existence of the state, the state received its virtual life which cannot be destroyed, and it is even being fruitful in the case of Serbia. The title of the story „Blood, sweat and Eurosong“, although formally recalls the famous Churchill sintagme, doesn't refer to him, but to the war efforts of Croatia in the direction of its state independence, which have ended in the repeated Yugoslav fellowship within the European Union and its – so far only cultural – institutions. The so-called Yugoslav nostalgia is only a framework in which a dynamic strength of the Kosovo logic is being shown, to transfer the Yugoslav fellowship through generations. In Croatia, as well as in other Yugoslav republics,

Kosovo myth was known, and in the Croatian literature it was most present, so the author of the story „Blood, sweat and Eurosong“ reached to the repertoire of the common, Yugoslav archetypes, and at the same time, demonstrated the brotherhood and unity of the Yugoslav people. The formation of the identity is a dynamic and reciprocal social process, which has been activated in the case of Yugoslavia only now when the Yugoslav nations met the much bigger community, European and world, than Yugoslavia which seemed to swallowed and depersonalized them. A proven Kosovo logic was instinctively used for that job.

Овај рад је примљен 17. јула 2012. а прихваћен за штампу на састанку Редакције 28. септембра 2012. године.